

BODOR ALADÁR

NAUZIÁÁ TÖPÖRTŐSPOGÁCSÁI

- SZÁSZVÁROSI DIÁKTÖRTÉNETEK -

AZ ERŐ KIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2024
ISBN 978-963-417-592-6 (online)
MEK-24940

TARTALOM

Beiratkozás

A bencédiek

Fábián fivérek fodrász műterme

Nauzikáa töpörtőspogácsái

Enyedi, a hős

Ambrus, a vezér

Leszámolás

Beiratkozás

Nem voltam valami gögös természetű, de mégis meglehetősen tekintélyes jelenségnek éreztem magamat, mikor bevonultam az ötödikbe beiratkozni. A vén kollégium kapujában ott álltak a kikopott lépcsőkön az osztálytársaim, az új ötödikesek, belőlük is csak úgy dült az új tekintély; lassú méltósággal mozogtak, leeresztett hangon beszélgettek, mégpedig politikáról is, néha összeráncolva a homlokukat, - egyszóval ilyenek lehettek a szenátusba gyülekező római szenátorok.

- Sokat nőttél a nyáron, István barátom! (Eddig Pista volt a neve.)

- Sokat úsztam a Marosban. Bicepseim rendkívül kifejlődtek. Na meg némi verekedésekben is gyakoroltam magam holmi meggondolatlan inasokkal, amint majd elmondom. De lám neked is pelyhedzik már az orrod alatt a legénytoll.

- Na úgy némileg. Meg szeplős lettem.

- Nem szeplő az, hanem az ifjúi korrall járó pattanások a leendő szakáll helyén.

- Lehet. Nézd, Elemér is hogy megférfiásodott. Remélem, most már felbontja a gyermekes eljegyzését Ilonkával.

- Szegény Ilonka.

- Te beiratkoztál-e már? - kérdeztem Szentiványi Elemér osztálytársamat.

- Nem fontos. Majd holnap, ha kedvem jön. Inkább kedvem volna egy kissé sörözni, ha valami biztos helyet találunk.

- Én inkább a bort szoktam kedvelni. No majd meglátjuk.

A sarkon feltűnt a Sánta Homérosz nyiszlett alakja, amint a csemegés kosarát hozta a hasán. Sok álkörmös szirupba mártott félfüge, őszibarack és cukroskifli volt a kosarában; most óvatosan lerakodott az öreg a kapu elé. Tulajdonképpen se vak nem volt az öreg, mint neve mutatta volna, se sánta nem volt. Nagy fekete pápaszemét csak azért viselte, hogy a csintalanabb diákok sohase láthassák, hogy hová néz, s így kevésbé merjenek cukrot csenni tőle; a sántítást pedig csak úgy megszokta a kucséberkosár állandó hordozásától, most már kosár nélkül is sántított, ámde vasárnap, templomba menet, egészen rendesre kihúzta a lábait.

- Parancsolnak-e valamit a fiatal urak?

Jólesőleg bólintottunk a tapintatosan alkalmazott „fiatalúr” megszólításra, de ilyes nyaláncságot vásárolnunk, pláne nyilvánosan, méltóságunk ellenére lett volna.

- Talán majd vesznek ezek a gyerekek... - ajánlottuk, az arrajövő negyedikesekre mutatva.

Harmadikosok, másodikosok, sőt elsősök is jöttek most; nagyranyitott, kisírt és riadt szemükön látszott, hogy az apjuk már beiratta és itt is hagyta őket, a rettenetes nagy kollégiumban, egyedül, kitéve az élet minden borzasztó veszedelmének és a felsőbb osztályosok kegyetlenségének. Istenem, hol van még nekik a karácsony, amikor majd érettük jönnek! - ezen bizony minden percben és minden alkalmas sarokban elsírhatná magát az ilyen szegény gyámolatalanka, ha a rettenetes csúfolódásoktól nem félne.

Most egy finomruhájú, kissé nyurga, kékszemű és csipkés körgallérú gyerkőc tűnt föl a kapuban. Igen tiszta volt a keze, sőt a cipője is; egészen csinosképű fiú lett volna, hanem a csipkés körgallérja és a kisírt szeme egyértelműleg fölpiskálta bennünk a kegyetlenkedő hajlamokat.

- Nézd, csak nézd, gyűrűje van a taknyosnak! - hördült fel Zsiga barátunk vérszomjas guny-mosollyal.

Összenéztünk és erre a kegyetlen összenézésre minden irgalmas gyöngédség elnémult bennünk.

- „Mint kutyák közé ha nyúlfiat lökének” - idéztem halkán tavalyi Toldi-könyvnélkülünkéből.

- Gyere csak, fiatal barátom! - intett neki Zsiga egy konzulhoz illő méltósággal.

A fiú odajött és félénk udvariassággal megállt.

- Tessék?

- Hát te ki fia-borja vagy, öcskös?! - szólt rá Zsiga, kegyesen a vállára ütve.

- Bartha Theofil vagyok, negyedikes.

- Theofil? Micsodaa? Hát azt hiszed, hogy itt is Theofil maradsz? Nevetséges! Hát nem tudod, hogy itt valami rendes nevet kell választanod? János, József, vagy legföljebb Sámuel. Mi?

- Magát meg hogy hívják, kérem?

- Magát?! Talán mondanád: Önt! Egyébként Dózsa Zsigmond vagyok, ha még nem hallottál rólam. De nevezhetsz Dózsa úrnak. Én vagyok megbízva annak ellenőrzésével, hogy az éretlenebb korú ifjúság ékszer, órát és más hívságos cafrangokat ne viseljen. Zsebre azt a gyűrűt!

A Theofilnak könny gyűlt a szemébe és zsebetette a gyűrűjét.

- Nem tudtam kérem, a mamám azt mondta, hogy ezt a gyűrűt...

- Nevetséges! Itt nincs mama! - harsogott gúnyos mosollyal Zsiga, és mi mindnyájan ugyanúgy nevettünk.

- Hát azt nem tudod-e fiacskám, - fordultam most már én magam a fiúhoz kissé szigorúbban, - hogy a kollégium márvány kapufélfájához hozzádúlni szigorúan tilos?

- Tilos? - képpedett el Theofil, megfélemedve.

- De tilos ám, mégpedig második Rákóczi György rendelete következtében. Az építőmester ugyanis számárul építette a főkapu oldalfalait, hogy esetleg még egy egyszerű hozzátámaszkodástól is összedülhet az egész kollégium, mint a tót orgona! Azóta még senkise is mert hozzádúlni.

- Hiszen én is alighogy egy kicsit nekidültem.

- Szerencsédre. Mert esetleg az apádnak meg kellene fizetnie az egész kollégiumot. De most nesze, menj be ide a szemközti bodegába és kérj erre a két krajcárra rododaktilosz éoszt.

- Rododaktilosz éoszt?

- Azt, persze, el ne felejtsd a nevét. Na, egykettő.

Bement a Theofil, aztán egy perc múlva rettenetes szívbeli multságunkra ordítva penderítette ki a bodegás segéd. A bodegás segédnek különben igazsága volt, mert amint utánaordította, ma már legalább a huszadik kisdíákot küldték be hozzá hasonló sületlen görög és latin szavakat kérve.

Theofilnak a szeme tele volt szégyennel és úgy nézett rám fájdalmas szemrehányással, hogy egy percre őszintén megsajnáltam. Csakhogy a sikerült ugratás diadala és nyersszívű osztálytársaim elismerése elhallgattatták a jobb érzésemet.

Meg azután jött is a várkert felől Firtos tanár úr és mi kissé félrebb húzódtunk.

Firtos tanár úr jött, elegánsan és könnyedén. Meglátta a lesujtottan ott dermedő Theofil, aztán észre sem véve a gyermek szomorú voltát, a kezébe nyomott négy krajcárt és azt mondotta neki:

- Menj fiam oda ni, a patikába és hozz nekem érte semmi-vizet.
- Jaj, ugyan kérem, hiszen olyan nincs is, én tudom, hogy újra csak ugratni akarnak.
- Mit fecsegsz össze-vissza? Menj és hozz semmi-vizet. A széniori szobába hozd utánam.

Avval az ezüstnyelű botját pörgetve már be is fordult a széniori szobába.

Theofil meg csak állt, állt ott, újabb megfélemedettséggel az arcán.

Mi majd megvesztünk a kitűnő fordulattól. Láttam, hogy Theofil nem mer bemenni a patikába. Csak állt, állt keservesen egy darabig, majd elvánszorgott a patika ajtajáig, ott oldalvást félrehúzódott, egy kicsit el is sírta magát, de nem mert bemenni.

Mi a pedellus szobájában, lesbehúzódva, még egy óra mulva is fulladoztunk a röhögéstől, gyönyörködtünk a kínos töprengésében.

Egy óra mulva aztán kijött Firtos tanár úr, úgylátszik, eszébe jutott a semmi-víz, amire a kissé gyöngye szeme miatt valóban szüksége volt.

Firtos tanár úr meglátott minket a pedellus ablakában s bekergetett a cétusainkba. A többi tehát nem láhattuk. Később meg kérdezősködni se találtuk tanácsosnak.

Másnap csakugyan elmentem beiratkozni. Az igazgató úrnál ott volt Firtos tanár úr is. Valamit halkán mondott rólam az igazgató úrnak.

- Na hát megjöttél? - nézett végig az igazgató úr s némi megvetéssel bólintott a szép ősz fejével. - Hm, különben te már tegnap, hallom, leadtad a névjegyedet, ugyan szépen beiratkoztál nálunk.

Kínos zavarban voltam. Úgy láttam, hogy kisült egy s más a Theofil révén.

- Hát ez a bajtársiasság? Mi? - kérdezte az igazgató úr.
- Igazgató úr, Bartha Theofil csak negyedikes, nem osztálytársam... - dadogtam.
- Mit?! Talán nem is felebarátod? No, szépen beiratkoztál!...

Nem is tudom, hogyan kerültem ki. Az bizonyos, gondoltam, hogy az én bűnömet is enyhíti annak a Theofilnak messze kiötlő mafla volta. Az emberből kihívja az ugratást.

Egyébként kissé megnyugodott a lelkiismeretem, hogy az eset hasznára is volt a Theofilnak. Vagy két nap mulva ugyanis hallottam, ahogy Theofil egy ujonnan jöttet oktatott ki fölényeskedő hangon:

- Aztán vigyázz, te számár, nehogy a felsőbb osztályosok valami ostoba görög vagy latin szavakkal valami boltba küldjenek, vagy másképp ugrassanak. Na, hallod? Mert ki nem állhatom a maflaságot.

A bencédiek

Beiratkozások utolsó napján egy furcsa ekhós-szekér állott meg a kollégium előtt két gubancos mokánylóval. Borvizes szekér volt, amilyen csak nagyritkán szokott mifelénkig is elvetődni. A borvizes székely, aki hajtotta, leszállt, megrántotta a lovak üstökét, aztán a szénából három zömök, pirosképű gyereket szedett ki, csak úgy lehajigálta őket, mint a zsákokat. A fiúk harisnyában, daróc-zekében voltak, térdigérő gombos csizmákkal, azon felül még annyi volt rajtuk a ruha, mintha karácsonyidő volna.

- Na pockok, itt volnánk, itt aztán tanuljatok. Legyen nagy úr belőletek, aztán ha megnőttök, ne felejtkezzetek el öreg Mózes bá'ról.

- S aztán Mózes bá' nem jön-é el minket béiratni?

- Minek? Ott vagyon a tiszteletes úr levele tünállatok, az mindent eligazít.

Avval búcsúzott, közibe csípett a kabaláinak és elkocogott.

Így került mihozzánk a három bencédi székely fiú.

Székely hiszen volt minálunk elég, majd annyi, mint magyar, de ez a bencédi három a legsűrűbb Székelyföldről való, Udvarhelyszék közepéről; egy háromszéki fiú úgy magyarázta, hogy azon a vidéken az emberek vére már feketéspiros, mint a bivalybikáé. De lehet, hogy ez csak mese.

Egyszer megkérdeztem Dózsa Danit, aki a mi cétusunkba került, hogy milyen az a Bencéd.

- Bencéd? Az nagyon szép hely, többet ér, mint ez a város. Mingyárt Budapest után következik. A szép Nyikó völgyében van.

- Hát a Nyikó meg milyen?

- Az meg mingyárt a Maros után következik. Mondja, nem menne át maga a szomszéd cétusba lakni?

- Ugyan miért?

- Hogy ide jöhessen a helyébe Kálmán Vencel, bencédi földim.

- Minek? Hiszen így is itt közel, a szomszéd Újvár cétusban lakik.

- Demény Áron meg a Kőszeg cétusban. Hát ez így nem maradhat, nekünk össze kell kerülni.

- Az nem megy. Kit hová osztanak.

De a három bencédi addig fúrta magát, hogy egy hét alatt mégis csak mind a három egybe-került a mi cétusunkban, a Vég-Esztergomban.

Úgy összetartott ez a három bencédi, mint a zergefalka a havasban. Mind a három elsős volt és mind a három dárdás, együtt főztek, együtt tanultak, együtt sétáltak és egymás mellett verekedtek. Nem sokat, csak amennyi kellett. Mind a három alsóágyas volt, tehát egyforma rangú, hanem azért Dózsa Dani uralkodott. Vencel a Csürös primárius cipőjét takarította, Áron a szekundárius apródja volt, Dani hordotta a vizet és vitte a másik kettőt fát hordani.

Dani igazságosan uralkodott, nagyon szép rendet tartott, ügyesen tartotta fenn az egyetértést, a másik kettő meghajolt az ítéletei és munkabeosztásai előtt, még a büntetéseit is szó nélkül viselték. És sírni nem látta őket senki.

Még a tanulást is beosztva végezték. Dani szedte a szót, Vencel másolt, mégpedig mind a háromnak. Egyszer Vitus tanár úrnak fel is tűnt végül:

- Nini, mind a háromnak a szószedete ugyanegy írás.
- Mert Vencel írja mind a hármat, - felelt Vencel helyett Dani, egyszerű egyenességgel.
- Hát ez hogy lehet?
- Mert ezt rá róttam ki, így a rend. A rajzokat meg én készítem mind a háromnak, mert ahhoz meg én értek. Úgyis csak egy körzőnk van, egy rajztáblánk és egy könyvünk mindenből.
- De hogyan és miért?
- Mert nem tellik többre. Ezt is csak úgy leszolgáljuk. Takarítunk és tanítunk érte.

Nehéz volt kissé bánni velük, Vitus tanár úr óra végéig elvesztette a türelmét, s bár jeles tanulók lettek volna, Daninak most szekundát írt be.

Erre felállt Vencel és Áron:

- Kérjük szépen, tessék nekünk is szekundát beírni.
- Mért, ti bolondok.
- Mert mi egyformán dolgozunk, egyformán is tudunk. Egyforma az igazságunk is.

Vitus tanár úr aztán végül is elrendezkedett velük, mert szerencsére ő maga is udvarhelyszéki volt. Hanem azért Vencelt a szószedetírásért bezáratta délután háromig. A másik kettő odaült a bezárt ajtó elé a küszöbre kétfelől s úgy beszélgettek, tanulgattak is szép csendesen, délután háromig.

Mindig is olyan csendesen összebujva szoktak beszélgetni, mintha titkaik volnának. Csak Dani emelte fel az ujját, ha rendelkezett.

- Mért uralkodik ez a Dani rajtatok? - kérdeztem egyszer Vencelt.
- Mert ő legjobban ért hozzá, azért. Azt mondják, volt egyszer egy ükapja, Dózsa Györgynek hitták, az parancsolt az egész országnak.
- Mi tanultunk is már róla. Az a Dózsa ugyan pórul járt.
- Pedig bizonyosan igaza volt. Daninak is igaza van. A nagyapjának is azért kellett eljönni Makfalváról; ők csak hetven éve bencédiek.

Éppen bejött Dani s aztán csak rápslantott Vencelre. Az azt jelentette neki, hogy meg kell főzni már a puliszkát. Csak annyit kért:

- Tepertyűs?

Dani csak a félszemével jelezte, hogy igen.

Egy héten legalább ötször puliszkát főztek, egész napra valót. Makkegészségesek voltak mégis és olyan fürgék, mint a csík.

Egyetlenegyszer történt meg, hogy Áron beteg lett, fölhasította a szeg a hátát, ahogy a csapó-malomban fürödtünk. A másik kettő kimosta, bekötözte, aztán ott maradtak mellette. Másnap mind a három hiányzott az óráról.

Vitus tanár úr tízperckor lejött érettség az emeleti osztályteremből.

- Hát ti, másik kettő, mit lopjátok itt a napot? Ti mért nem jöttetek?
- Otthon úgy mondták, hogy ha valamelyik beteg, ne tárgítsunk mellőle. Aztán ha egyikünk beteg, amúgyis elég baj az mind a két másiknak is. A dolgát is mi végezzük kalákába.

Hogy aztán a másik kettőt elvitték az osztályba, Áron másnap már felkelt és nem mulasztott többet, pedig két hétig se bírt még egyenesen ülni, fekete volt az arca a kintól.

Így együtt éltek ezek, és egyszer csak mégis kitört közöttük a rettenetes háborúság. Mi még a hírére is megrendültünk.

Az eredetét, okát nem tudta megtudni soha senki sem, még a tanárok sem. Csak annyit láttunk egyszer egy napon, hogy Dani int a szemével a másik kettőnek, hogy menjenek utána. Mind a három végtelenül lesujtott, szomorú volt, úgy mentek lehajtott fejjel a Várkert egy félreeső zugába, ahol nem járt senki.

Egy negyedóra mulva aztán riadt csoportosulással futottak oda, ahol a bencédiak voltak. Borzasztó verekedés volt az, soha ilyen ádáz, kegyetlen tépést-öklelést. Vencel és Áron, más félen meg Dani. Hanem mire oda értünk, már egyetlen pillanat alatt beállt a mozdulatlan csend. Megtépvé, vérezve, szomorú csöndességgel néztek ránk, mintha semmise történt volna. És semmi szóra, semmi faggatásra nem tudtunk belőlük kivenni semmit sem az egésztől. Bevitték őket a karcerbe, ott voltak a sötétben, most már békésen, egy sarokban, s csak azt hallottuk, hogy csendesesen sírnak, szótlánul mind a hárman, késő estig.

Másnap pedig folyt tovább a munka, tanulás, barátkozás és játék, zavartalanul. Dani volt továbbra is a józan és igazságos rendelkező, a másik kettő pedig jókedvűn együtt dolgozott vele.

Mégis csak kíváncsi voltam és megkérdeztem Vencelt:

- Te, hát most is azt hiszed, hogy Dani mindig igazságos? Ezúttal is igaza volt?

- Igaza volt.

- És nektek?

- Hiszen éppen az volt a baj, hogy meg nekünk is igazunk volt.

Többet nem tudtam kivenni belőle.

A három bencédinek pedig ez eset óta mindig csak egyféle volt az igazsága.

Fábián fivérek fodrász műterme

Szeptember elején még olyan volt a kollégium, mint Európa a népvándorlás alatt. De szeptember közepén már kezdettek elrendeződni a néptörzsek, mindenkinek volt már hazája, a népek kezdték megismerni a latin kultúrát, kezdtek különböző mesterségeket és ipart űzni, sőt már a keresztyénséget is kezdték fölvenni.

Az iparágak között legáltalánosabb a szakácsmesterség volt, részint palaeolith korbeli, tűz használata nélkül, részint tűznél való főzés. Igen sok szegény diáknak a szülei ugyanis csak hetenként egyszer jöttek be a városba, vásár alkalmával, akkor hoztak a fiaiknak szalonnát, túrót, puliszkalisztet, tojást s más anyagokat, amiből aztán a fiúk egész héten főzögettek, mint Robinzon az őserdőben. Ritka volt az olyan gazdag szülő, aki a fiának kosztot fogadhatott volna Nagy Józsefnél havi kemény tizenkét pengő forintért.

Virágzott a cipészet is. Vajna, aki dárdás volt, vagyis söprögetéssel fizette a tandíjat, gyönyörű foltot tudott varrni a cipőre tíz-tizenöt krajcárért, nagyság szerint. Mesterségében akkor lett tökéletessé, mikor apja tavaly karácsonykor a négy szekundája miatt kivette az iskolából és két hónapig suszterinasnak adta, míg a tanárok közbenjárására megbocsátott neki.

Szabóműhelyre nem volt szükség, mert mindenki művelte, a szakadások és nadrágfoltok varrásában legfőljebb tökéletességi árnyalatkülönbségek lehettek.

Borbély- és fodrászmesterségek szükségére ellenben nem is gondolt volna senki. A deák urak egymást borotválták kettesével-kettesével, fegyverbarátságok fejlődven ki közöttük, nem ritkán vérrrel megpecsételve s oly hűséggel, mint akár Achillesé és Patroklosé. A nyírásokat pedig akármelyik városi borbély elvégezte tíz krajcárért, géppel, de a nagyobbaknak ezért még egy kis frizurát is hagyott. Különben is egy évre, ugyebár, hogy bárkinek elegendő két, legfőljebb három nyírás, az évszakok változása szerint.

A Fábián-fiúk föllépése hozta ez eszmék terén az új korszakot.

Mint minden új eszmét, nagy mozgalmat, úgy ezt is a szükség fejlesztette ki.

A Fábián-fiúknak ugyanis szeptember tizenegyedikén volt még három forint húsz krajcárjuk és tudták, hogy karácsonyig hazulról nem kaphatnak egy fityinget sem, pedig még mennyi mindenre kell addig, az evésről nem is szólva!

Fábián Gyurka és Feri tehát egész nap tanakodva és különböző terveket hányva-vetve bújt össze a Várkert sarkaiban, ketten egymagukban úgy tudtak nyüzsögni és zsibongani, mint egy méhraj, kirajzás előtt.

Másnap reggel - éppen szabadnap volt - Fábián Gyurka a kapuban megfogja a kis elsős pullust, Szabó Sanyikát:

- Hát te így akarsz kísétálni a városba, mi?

- Csak a boltba megyek ív papirosért, szószedetet akarok fűzni.

- De egy tapodtat is, ilyen hajjal!? Hát nem hallottad, mikor évelejen praeces után felolvasták a törvényeket, hogy a hajzatát mindenki köteles rendesen viselni, lehetőleg kurtára, na?!

Szabó Sanyika elszomorodva nézett a kezében levő ezüst tizkrajcárosra:

- Akkor elmegyek és ezért megnyírnak.

- Helyes, eredj, ez mindennél fontosabb, menj, siess... ámbár, megállj csak. Van nekünk egy kitűnő nyírógépünk. Háromforint húszért vettük. Mi gyönyörűen tudunk nyírni. És csak négy krajcárt fizetsz. Hat megmarad neked szószedetbe.

Egy perc múlva már ott nyírták Szabó Sanyikát Vég-Esztergom közepén, vagyis a hetes cétusban. Feri törülközőt kanyarított a Sanyika nyaka köré, finom, borbélyias mozdulatokkal, Gyurka pedig nekilátott. Gyönyörűen vitte a gép a haját, minden barázda után a csodálat moraja zsibongott végig a körülbáméskodó tömegen. Mert nagy nézőközönség gyűlt a művel köré, alig lehetett a rendet föntartani.

A nyírás kitűnően sikerült, Gyuri végül még ollóval is megigazgatta, csattogtatta is az ollót hozzá, füttyörésett, belefűjt a Sanyika nyakába, még azt is mondotta a végén, hogy köszönöm szépen és le is kefélt a páciens, mint az igazi borbélyok. Csak tán az volt kissé civiles, hogy néha a nyelvét rágt a nagy igyekezetben.

Az esetnek nagy híre lett. Alig kelt föl Szabó Sanyika, már a Gáspár fiú ült a széken. A következők már alig győztek várni. Gyurka megizzadott, Feri vette át akkor a gépet. Marosán azt kérte, hogy neki elől kissé hosszabbra nyírják, ollóval. Neki, mint ötödikes osztálytársnak, megcsinálták a Fábián-fiúk külön pótitleték nélkül is. Igaz, hogy húsz-huszonöt garádics maradt az egyébként kecses frizurán, de legalább ingyen.

Az ötödikes Bornemisszánál már jobban sikerült a frizura. Mikor már majdnem készen voltak, azt mondja neki a Gyurka:

- Ejnye, itt bizony már elkelne egy kis borotválás is. A férfias szőr már ugyancsak kiütözik...

- Gondolod? No, nem bánom... Mi az ára?

- Az is csak négy krajcár.

- Aztán van-e borotvátok?

- Kitűnő borotvánk van. Ráadásul adta a borbély, akitől a gépet vettük.

A borotválás megkezdődött. Ez már izgalmasabb volt. Gyurka meg is izzadott belé és ugyancsak rágt a nyelvét. Istenem, ha megtalálja vágni ennek az erős fiúnak a pofáját!

Szerencsére Bornemisszának nagyon gyér, szelíd pelyhezetű szakállacskája volt. Mégis megkérdezte a végén Gyurkát:

- Te, fiú, borotváltál-e már valaha életedben?

- Ó, már igen, - rebegte Gyurka szemlesütve, azt azonban nem mondotta, hogy ez volt az első borotválása, ami most ért véget.

A borotválás bevezetése aztán végképpen megszilárdította a Fábián-fiúk üzletmenetét. Csak úgy dültek a páciensek. Főleg borotválkozni kívánt mindenki, már ötödiktől kezdve.

- Vajjon nekem ideje-e már borotválkoynom? - kérdezte a nyiszlett Kabók Gáspár hatodikos.

- Hogyne, hogyne, kérem - s már nyomta is Gyurka a székre és szúrta be neki a törülközőt, - éppen a borotválástól fog kifejlődni a szakáll és bajusz szőrzete, ezt minden szakember tudja!

És Kabók Gáspár ennek reményében már elő is kereste a négy krajcárját.

A Fábián-fiúknak kitűnően ment. Valaki már fel is írta Vég-Esztergom cétus ajtajára a díszes cégtáblát (egy borotválás volt az ára):

FÁBIÁN-FIVÉREK FODRÁSZMŰTERME

Igaz, hogy a cégtáblán rövidesen egyéb, oda nem tartozó és szellemeskedő föliratok is jelentek meg. De ez mind nem változtatott az iparág virágzásán. A Fábián-fiúk két hétig alig is voltak diákok, jónéhány szekundát is kifogtak. Szerencsére akkorig már kezdtek kifogni a lenyíratlan kobakok, bár a szakállak fokozódó férfiasággal sarjadoztak.

Szeptember huszonkilencedikén - történelmi dátum - a Fábián cégtársak egyike, Gyurka, éppen a hetedikes Róth Oszkár nagy göndör fürtözetét kezdte lenyírni (Feri be volt zárva, latin szavak miatt), mikor egy dárdással érette üzen a szénior úr, hogy jöjjön hamar.

- Látod, fiam, nem mehetek, az üzletem nem enged. Különben miért hivat?

- Talán, mert tegnap szilencium alatt kinn jártál az uccán.

- Hát persze, elfogyott a borotválószappan, az ilyesmivel pedig nem lehet várni. Menj hát, fiam és mondd meg neki, hogy nem vagyok itthon.

Megy a számár dárdás a szénior úrhoz és úgy adja át az üzenetet, hogy azt mondotta Fábián Gyuri, hogy nincs otthon.

Hát csak jön is a szénior úr rettenetes fürgetegesen, bejön Vég-Esztergomba s ahogy meglátja Fábián Gyurit, csak neki a nád vesszőjével s olyan sort ver végig rajta, hogy csak úgy ropog.

A dolgot elvégezvén aztán egy nagyot fújt a szénior úr s aztán azt mondotta szelídre erőszakolva magát:

- Hát szerencséd volt, hogy most nem voltál idehaza, így hát most nincs is tudomásod róla, hogy én most itt valakit ellazsnakoltam. Egyébként pedig most rögtön jössz velem a karcerbe s onnan ugyan ki nem kerülsz még vénségedre se!

S azzal már fogta is Gyurkát, hogy elviszi.

Ámde most fölállt a székről tisztelettel és úgy félig nyírott üstökkel Róth úr:

- Szénior úr, tisztelettel kérem, ne tessék bezárni Fábián Gyurkát, úgyis kikapott, ne tessék elvinni.

- Ugyan mért ne?

- Mert akkor ki nyír meg engem?

A szénior úr végignézett Róth úron és elnevette magát a furcsa figuráján. Róth el is pirult:

- Primárius vagyok ugyanis és így nem kerülhetek a cőtusom elé, így nem lehet tekintélyt tartani.

Hát olyan kakadu-taréjjal csakugyan nem sikerült volna.

- És nincs-e magának nyírásra való tíz krajcárja?

- Csak négy krajcárom van, annyiért pedig csak a Fábián-cég nyír.

- Hát te mióta nyírsz, mi? - fordult most a szénior úr Gyurihoz.

- Két hét óta.

- Tanultad-e valaha ezt a mesterséget?

- Az első gimnazista ifjúságon tanultam ki, aztán a másodoskokon, aztán így mind feljebb.

- Úgy?! Hát most már értem, temiattad olyan ronda az egész alsóosztályos ifjúság szemközti irányból tekintve, ez év eleje óta, te pocskoltad őket úgy el! Te komisz, elgyaláztál egy egész nemzedéket!

És még egyszer végigvágott rajta a nád vesszővel.

- Szénior úr, én már igenis értek a nyíráshoz és borotváláshoz! - kelt most már a mesterségének a védelmére Fábián Gyurka.

- Értesz? Engem is meg mernél nyírni?

- Én igen szívesen lennék a szénior úr borbélyja.

- Hozzá mernél kezdeni? Most mingyárt?

És próbából leült a székre elébe.

- Igenis. Milyenre méltóztatik? - és már vette is az ollót.

- Hozzám ne nyulj, szerencsétlen - menekült a székről a szénior úr a kényes, finom frizurájával.

Aztán akaratlanul elmosolyodva intett Róthnak:

- Hát tessék, folytassák.

Azzal kegyesen távozott.

- A választéktól a fülig el van neki fuserálva a frizurája, - jegyezte meg utána komoly szakszerűséggel a Fábián-fivér.

Nauzikáa töpörtőspogácsái

A gumi, ha tűzre teszik, tudvalevőleg sajátságos szag-tani fizikai tünetényeket okoz. De lehet némi hatása a számtan terén is... Legalább így gondoltuk azon a husvételőtti számtanórán, amikor mindnyájan írtóztató égettgumiszag közepette befogott orral, igen illedelmes csöndben vártuk Kvadrát tanár úr beléptét.

Kvadrát tanár úr - az igazi neve nem jut az eszembe - nemsokára be is lépett. Első szusszantásra mellbevágta a bődületes égettgumiszag. De ő mindenféle diákkomiszághoz hozzáédzett férfiú volt, tehát fölényesen közömbös arcot csinált, beírt az osztálykönyvbe, aztán angyali szelídséggel szólt:

- Ti is szeretitek a gumiillatot? Mert én rendkívül szeretem. Fokozott erővel tudok benne dolgozni.

Hát jött is a fokozott erő. Vagy tizenketten elnyekkentünk egy félóra alatt. Akkor magyarázni kezdett, fokozott munkaerővel. Mind fölhagyta holnapra. Hogy ki tette a tűzre a gumit, egy szóval se kérdezte. Csak kicsöngetéskor szólt szelíden:

- Már vége az órának? Igazán sajnálom. No, de legalább titeket nem akarok megfosztani a gumiillat élvezésétől, tehát most még ittmaradtok uzsonnatáig.

A gumiégetés tehát fájdalmas kudarcba fult. Az egyetlen, ami a ráncszakadott csapásban reménységeinket még fönn tartotta, az a körülmény volt, hogy Dezső, a Kvadrát tanár úr egyik fia szintén tagja volt az osztályunknak. Arra ugyan nem is gondolhattunk, hogy az apjánál közbenjárjon a büntetés elengedése végett, mert Kvadrát tanár úr keményebb szívű volt ama Brutusnál, aki Krisztus előtt 509-ben saját fiát is kivégeztette a közrend ellen összeesküvő római ifjak között. Ámde Dezsőnek mégis sikerült legalább egy üzenetet eljuttatni Pirikéhez, a nálánál csak egy évvel fiatalabb húgához, hogy sürgős ügyben okvetlen jöjjön el ebéd után az ötödik osztály ablakai alá.

Pirike félkettőkor lélekszakadva megjelent az udvarban, a pedellusok már ismerték és elnézték neki, hogy Dezsővel büntetése ellenére beszélhessen.

- Jaj, Dezsőkém, mi történt veled, mama aggódik.

- Rabbá tett a gögös tanári elfogultság.

- Ki volt az a...

- Éppen apuka. Velem van az egész osztály.

Úgy nagyitkon félszemmel mindnyájan kilelködtünk Pirike felé, hiszen mondanom sem kell, hogy Pirike székeségéért mindnyájan rajongtunk.

- Borzasztó. Nem árt meg neked az éhezés?

- Attól félek, hogy súlyos rombolást visz végbe a szervezetemben. Máris érzem, hogy a senatus-consultum összezsavarodik a gyomromban.

- Jaj, Dezsőkém!...

- Mi volna otthon ennivaló?

- A kamrába be nem juthatok, tudod, milyen óvatos a mama. Hanem a konyhán most készült el egy tál töpörtőspogácsa, uzsonnára vendégek lesznek nálunk, azoknak készült.

- Mit, vendégek?! Mikor a tulajdon testvéred életét kell megmentened! Eredj, Pirikém és hozz néhányat ama töpörtőspogácsák közül nekem és kiváló barátainknak, akik mind tisztelnek téged és Nauzikáa néven mint a jelenkor legszebb nőjét emlegetnek!

- Nekem is, Nauzikáa! Nekem is, Nauzikáa! - suttogták páran az éhesebbek közül. Merthogy Pirikét egymásközt az osztály Nauzikáának, a homéroszi bájos királyleánynak a nevére emlegette, szép, szabályos görögös arca ugyanis egészen a filológiai-szertárbeli görög szobrokra emlékeztetett.

Nauzikáa elpirult, ahogy márványszobor még soha el nem pirult, aztán buzgón hazaindult. Tíz perc múlva megtért, kezében volt a kézimunkakosárkája is. Nagyon bájos, de csekély térfogatú kosárka volt.

Mi azalatt összetoldozott madzagokból felvonót építettünk. Nyolc töpörtőspogácsa egy perc alatt felemelkedett az első emelet magasába, aztán félperc alatt lesüllyedett éhes gyomruk mélységeibe.

- Jó volt?

- Jó, csak kevés. Mit gondolsz, phaeákok édesszavú királyleánya, mi volt ez nekünk? Hat medvének egy vacsor! Édes Pirikém, Nauzikáa, még vagy hat-nyolc pogácsa hiánya észre se vevődik, menj és hozz még.

- Nekem is, Nauzikáa! Nekem is, Nauzikáa! - suttogtuk süvöltözve az ablak mélyéből a tápláló nymphea felé.

Nauzikáa el is ment s tíz perc múlva szorongó lelkiismerettel és nyolc új pogácsával tért meg.

- Dezső, meglátszik ám a hiány, borzasztóan meglátszik...

- Bíz az baj, kikapsz érte, most már úgyis mindegy, édes Nauzikáám, hozd el az egészet. Aztán lesz, ahogy lesz, például ráfogod a macskára.

- De hiszen a szegény macska akkor borzasztóan ki fog kapni!

- Az lehet, de viszont nem fog elárulni. Van benne karakter, engem se árult el soha tejfelügyekben.

- Nekem is, Nauzikáa! Nekem is, Nauzikáa! - suttogtuk epedően felé a csábító szavakat.

És Nauzikáa engedett. Tíz perc múlva mind a harmincnyolc többi pogácsa a mult kétes homályába merült, a történelemé lett.

Jól éreztük magunkat. Egy pillanatra még a bájos és aranyszívű Nauzikááról is megfeledkeztünk.

Egyszer csak kinéztünk az udvarra, hát ott áll ám az ablak alatt szegény Nauzikáa szepegve, könnyes szemekkel.

- Na, hát mi az? - súgta le neki Dezső a jóllakott emberek érzéketlen könnyedségével, - hát te sírsz? Nem szégyenled magad? Nem szégyenled?

- Ó, Dezső, mikor még éhes voltál, sokkal jobb szívű voltál. Most már önző férfi vagy és nem sajnálsz, hogy én kikapok az önfeláldozásomért.

- Nem engedjük Nauzikáát! - tört ki belőlünk egyszerre az elhatározás. Nauzikáa maradjon itt a pedellus bácsinál, amíg mi kiszabadulunk, akkor aztán mind hazakísérjük és bevalljuk a pogácsákat!

Ötkor kibocsátottak bennünket, akkor Nauzikáát még ott találtuk a pedellusnál. Akik még nem ismerték, azok is mind bemutatkoztak neki, megköszönték az ebédet, aztán bármennyire is szabadkozott, hazakísértük.

A tanárnéni csodálkozva jött ki elénk a folyosóra, mikor a kapun bebátorkodó diákokat meglátta.

- Na, hát mi az, fiúk?

- Megettük a pogácsákat! Azért jöttünk, bevallani, hogy megettük.

A tanár néni először nem értette, közben megérkeztek a vendégei, akkor azt mondta, hogy na mit adjon ő ezeknek és hogy menjünk az ördögbe.

Lábujjhegyen mentünk ki az udvarról. Az ablak alatt még hallottuk, ahogy odabenn szemrehányón oktatta a férjét:

- Na, látja, mit csinált maga már megint? Máskor, ha gumit tesznek a tűzre, kergesse rögtön haza az egész osztályt, elég büntetés az nekik!

Ebben titkon mi is mind egyetértettünk.

Enyedi, a hős

Az esküdt diákok sorozásakor Enyedi volt a legutolsó. Ő volt a legkisebb a hetedikeselek között. Azért volt a legalacsonyabb, mert a bal lábára igen sántított. Néha vastag meggyfabotot viselt, de még avval is nehezen evickélt előre. Pedig egyébként elég széles vállai lettek volna, marcona, csontos volt az arca, csak hogy igen sovány és sápadt volt szegény, meg félénk könyvmoly is lett a gyermekkori szerencsétlensége óta, amely örökre sántává tette.

A diáktársaság bizony nem sokra tartotta Enyedit, a korzón a leányok talán meg sem engedték volna, hogy Enyedi mellettük végigbicegjen szép uzsonnautáni időben. Persze, nekik a délceg Ambrus, a nyolcadikos tetszett, és az apróbb fiúk is mind az Ambrus panyókakabátját, a kackiás kalaptartását és botpörgetését utánozták; általános Ambrus-divat volt akkor.

Enyedi bizony harci értéknek sem számított. Pedig akkor éppen rettenetes verekedések dultak a városban a suszter és tímár legényekkel, állítólag többen már halálos sebeket is kaptak, talán éppen Ambrus következtében, ámde ezek a rebesgetések nem voltak elég bizonyosak.

Bizonyos ellenben, hogy a karácsonyi dimisszió előtti szombaton irtózatos harc lángolt föl a Víz uccában és a csatlakozó sikátorokban. Valami jelentéktelen havazódásból indult ki az egész. Aztán a suszterinasok a gyanutlanul künnkószáló élhetetlen Bartha Teófil véletlenül elkapták s foglyul ejtván, teljesen népjogellenesen viselkedtek vele szemben: behúzával egy kapu alá, teljesen megmosták hóval, hogy vérzett is orra-szája, meg is etettek vele három hógombócot, cipőkenőccsel csúfságosan kipingálták és meggyúrván a kabátját és nadrágját is hóval: azt üzentették vele a diákságnak, hogy ezt küldik nekik vacsorára a tintaleves mellé.

Ez vért kívánt. A diákok elképedve a dühtől, sápadtan hallgatták végig a Bartha Teófil fuldokló sírás közt elmondott üzenetét, aztán rögtön haditanácsot tartottak. Rögtön elhatározták, hogy nem viszik a dolgot hivatalos fórumok elé, mert akkor nem kapnak elég elégtételt, már pedig itt véres bosszú kell.

Egy óra múlva, - közben a vacsorát szinte senkise tudta megenni - tömött sorokban nyomultak a diákok a Víz uccába. A legtöbben attól féltek, hogy az inasok és segédek be lesznek zárkózva a házakba, s így nem lesz kin megtorolni a gyalázatot.

Csak hogy az ellenség számított rá, hogy a diákok nem fogják eltérni a kapott gyalázatot, s kivonultak a hadszíntérre. A Víz ucca elején vagy hat cingár suszterinas várt hetykén a diákokra. A diákok tudhatták, hogy ilyen kevesen be nem várnák őket, ha tartalékuk kellő erejű nem volna. De azért csak neki, azon melegiben a dühnek!

Persze, az első ordítózásra csak úgy özönlött ki a sok suszter és tímár inas és segéd, vizes hógolyójuk volt bőven, mire a mieink hozzájuk értek, már jó sok diák harcképtelenné volt potyolva. De azért csak neki!

Hát bizony a mieinket visszaverték. Én magam a jobb vállamra kaptam a többek között egy olyan zúzódást, hogy nem is bírtam többé fölemelni a karomat, azt hiszem, követ tettek a hóba a gazok.

Negyedóra múlva a mieink új támadásra indultak, ekkor már ott volt a diákok között minden épkézláb, voltak vagy harmincan, s némelyek rajztáblákat tartottak maguk előtt paizsnak. Hó helyett már inkább bot és kő járta.

Nehéz munka volt. A mieinket négyszer is viaszozították, végül is a csapatunk fele áttörte őket. Csak hogy akkor a mesterlegények kettészakították a csapatunkat. Ambrusékat kiszorították a vízi külvárosba, s ott kezdtek rájuk vadászni. Még egy félóra múlva se kaptunk róluk hírt, közben meglehetősen be is esteledett, a hold és a hó világított. Én a vállamon hidegvizes

kötéssel a többiek közt ott szorongtam az ablakban (vagy hat ablakszemünk is be volt törve) és kínzó kétségbeesés gyötört minket a mieinkért.

Közben lázas, felcsigázott hírek jöttek. Hogy Ambrusék bevették magukat egy házba és ott ostromolják őket. Hogy az ellenfelek fölszedték a fagyos kövezetet és most avval verekszenek. Hogy már két halott van, meg ilyenek. De nem tudtunk semmit sem bizonyosan. S ez a bizonytalanság annál szörnyűbb volt. Enyedi úgy szűkölt mellettem, félig sírva, félig ugatva az izgalomtól, mint a sarokbaszorított kutya.

Egyszer csak a szász iskola felől vad hujrá, és jöttek Ambrusék. Egy foglyot cipeltek magukkal. No azt megesszük elevenen. Csakhogy nem jutottak be símán. Az utolsó sikátor sarkán elébük kerültek a suszterek. Most már a fogolyért folyt a küzködés. Azt bizony majdnem széjjeltépték a négy végtagjától, úgy tépték oda meg vissza. Üvöltött szegény, még az övét is harapta, hogy ne húzzák, de nem ő volt fontos, mit az ő rongyos teste, most győzelemről van szó!

És a suszterek kimentették a foglyukat! Sőt nyomban utána a mieink futva menekültek be a kollégium kapuján! Ha Váralljai János hirtelen be nem csattantja a nehéz tölgyfakaput, még a cőtusokba is betörtek volna a mesterlegények!

Irtóztató volt a szégyen, többen sírtak. A két Gaskó testvér, mindkettő arca véres, összeborult és úgy zokogott.

És akkor egy tímárlegény, előbb végigdöngetve nagy öklével a kaput, azt kiáltotta föl hozzánk, föl se véve a ráhajított fadarabokat:

- Taknyos gyávák! Ott van a kezünk között egy pacalista testvéretek, azt is előbb megetetjük, aztán visszakapjátok!

És csakugyan, a Vízi ucca felől visítva intett nekünk a kis Ádám Laji:

- Ne hagyjatok!

De már nem mozdult senki. Lehetetlenség.

Akkor történt Enyedivel az a változás.

Sápadtan ült a helyén, s valaki kegyetlenül azt mondta neki tehetetlen dühében:

- Ugye, most örülsz, hogy nyavalyás vagy.

Enyedi erre csak felállt még sápadtabban, és szótlanként folyt a könnye. De nem szólt semmit, csak fölvette panyókára a báránypőré bekecsét, kezébe a meggyfabotját, avval félszegen és reszketve kiment a szobából. Mit akar ez? Talán csak nem indul ki most, egymaga? Mi is szégyenkeztünk és meghatódtunk.

Enyedi pedig csak lement a portáig, ott Váralljaira elfulladt hangon rákiáltott:

- Eressz ki!

Egy perc múlva megláttuk idétlen, különös alakját, amint borzasztóan sántítva, magaután húzva a ballábát, óriási furcsa léptekkel baktatott a Víz ucca felé, a kísérteties holdfényben. Még vagy hat osztálytársa kullogott utána, inkább érette való aggodalomból.

A mesterlegények meg voltak zavarodva. Nem is ismerték ezt az Enyedit. Nehány hógolyó puffant rajta, egy kő szikrázott a lábánál, ő maga elé tartotta paizsnak a félpanyóka bekecsét. Valaki bottal rávágott, de ő egy pillanat alatt ráugrott az ellenfelére és leterítette, aztán közibe a többinek, bottal! Társai lépésekre elmaradtak tőle, ő meg csak loholt óriási léptekkel, ijjesztően, húzva maga után a lábát, alig látszott ki a földből.

- Aber warum geht der Kerl so? - rikította oda egy százsz tímárlegény a többinek rémült hangon. És tágtak előre.

Enyedi odaért a Harth-üzlet elé. Ott a mesterlegények betódultak a kapun Enyedi elöl, behúzták magukkal a sikító Ádám Lajit is és becsattantották a kaput. A mieink azonban még be tudták nyomni a kaput. Egy perc múlva jött is ki Enyedi, kézen vezette Ádám Lajit, a mesterlegények meg csak ordítottak utána, meghajigálták, de nem merték megközelíteni. Egy merre még, de az is elterült egy pillanat alatt.

Mire Enyediék visszaértek a kollégium kapujáig és mire fölértek a cőtusokba, már zengő diadalmenet volt az útja. Ölelgették, csókolgatták, a kis pullusok is símogatták.

Ő meg még mindig halálsápadt volt, most kezdett kipirosodni.

Tankó csak megölelte könnyezve és csak annyit bírt kiejteni:

- A becsület... a becsület...

De több szó nem jött ki az elszorult torkán.

Csak most érkezett meg a szénior-tanár, aki látogatóban volt egy leányos háznál s avval hívták haza, hogy ölik a diákokat.

A szénior-tanár is meghatottan szorított kezét Enyedivel, aztán másnap kötelességszerűen bejelentette az egész esetet az igazgatóságnál.

Tanári gyűlés, nagy pör lett, és nyolcan consilium abeundit kaptak, amit később generális reverzálisra enyhítettek. Köztük volt Enyedi is.

Enyedi... oh, mi volt ő már akkor nekünk!...

Fényes szemmel bámultunk rá, amerre elment. Délcegnek, daliásnak láttuk a sajátságos, inkább érdekes járását. És a leányok bemutattatták maguknak Enyedit a korzón, s hangosan, kipirulva beszélgettek vele.

Egyszer egy kis negyedikest vettem aztán észre az uccán, amint gangosan, feszítve ment a gyalogjárón. A felső kabátja bekecseesen panyókára volt vetve s balszárnnyát paizsszerűen maga elé húzva ment, a ballábával pedig kecseesen sántítani próbált. Ahogy Enyedi szokott.

Ambrus, a vezér

Hejh, fiúk, hogy milyen rettenetes, hatalmas nagy úr volt az az Ambrus Zoltán, Vég-Esztergom-cétus kapitánya, az önképzőkör elnöke, a „Rügyfakadás” független és felelős szerkesztője, stb., stb., stb. Nem is teremnek olyan nagy urak mostanában!

Termetre is óriás, igazi Antinousz és hogy állt neki a feketezsínóros meggyszínújjas, a kucsmáján a sastoll! Még bojt is volt a csizmáján és a nyakkendőjén aranyrojt volt, a sétapálcájának pedig színezüstből volt a gombja.

A sors csodálatos véletlen kedvezése folytán éppen a mi cétusunknak lett a primáriusa. Már maga a hely is, amelyben lakott, rendkívül hasonlított az olimpusi istenek lakóhelyéhez. A cétus sarkában spanyolfalakkal el volt kerítve az ő külön területe, annak még külön záros ajtaja is volt, oda még csak be sem mert volna leskódni se senki, viszont ő mindent behallott, mert onnan viselt gondot a népre. Ez a titokzatos fellegvár volt a diákurak legfontosabb tanácskozásainak színhelye, vastagabb pipafüstfelhők szálltak föl belőle, mint az Olympusról, mikor néha féléjszakákon át tanakodtak odabenn a diákság legszentebb ügyeiről, vagy a haza sorsáról.

Hogy milyen rettenetes hatalma volt! Mikor az apparitor jött a reggeli fölkelést lustrálni, háromoldalú roppant botjának csattogására még a félholt is kiugrott az ágyából, ámde Ambrus Zoltán még csak meg se moccant fellegvárbeli ágyában (ki tudja, milyen fontos dolgokról tanakodhattak tegnap!), a dárdásnak már estéről ki volt adva a tíz krajcár büntetéspénz, azt csak szóltanul odaadta az apparitor úrnak. Vagy ha nem volt a fellegvárban tíz krajcár, akkor csak kimordult Ambrus úr félvállról:

- Írj föl, fizetem!

S azzal aludt tovább, hatig, hétig is. Akkor aztán megcsikordult az ágya. Erre a jelre a két dárdása rögtön szaladt be a fellegvárba a tükörfényes csizmáival. Megálltak az ágya mellett, aztán vártak.

Nemsokára kinyúlt a takaró alól az Ambrus úr jobb lába. Az egyik dárdás rögtön ráhúzta a harisnyát. Erre a láb visszahúzódott a takaró alá. Ámde nemsokára megjelent a balláb. Rögtön ugrott a másik dárdás és arra is harisnyát húzott. Mire ez a láb is eltűnt a takaró alatt.

Pár perc szünet, a szokott feszült várakozásban. Akkor lecsapódott a takaró és a két dárdás egyszerre ugrott az egész nadrággal. Fölhúzták neki a két lábszárára, azután pedig óvatosan és szakértelemmel belerázták Ambrus urat a nadrágba egész derékig. Bizony nagy és fárasztó munka volt ez, mert Ambrus úr a világért sem emelte föl magától a teste súlyát, úgy emelték együtt s úgy húzták közben a nadrágot ügyesen, hogy Ambrus úr föl ne ébredjen. Hát még a csizma! Azt valósággal úgy kellett fölfejni a lábára.

Akkor aztán végre és csakis akkor, óvatosan fölébresztette őt Dani azzal, hogy:

- Primárius ur, tisztelettel jelentem, hogy föl van öltöztetve!

Hát van-e még ma ekkora úr a világon!

Aki pedig ebből azt gondolná, hogy Ambrus úr holmi lusta, vagy kényúrhajlamú férfi volt, az teljességgel nem ismeri Ambrus urat.

Hejh, ha látta aztán a hadak élén, ahogy a deákok élén a tímár- és suszterlegényekkel meg-rakott Víz uccán kényesen végig billegett. Vagy ahogy a harc hevében villámgyorsan és rettenthetetlenül oda-oda vágott, ahová kell! Hogy néztünk rá rajongó, megindult szemekkel.

Mert nem volt az az utolsó pullus, akiért rögtön akár az életét ne kockáztatta volna Ambrus, a mi vezérünk.

A lányok pedig kivétel nélkül mind szerelmesek voltak belé; azt hiszem, akármelyik gróf-kisasszony abban a pillanatban feleségül ment volna hozzá. A bálakat ő rendezte, ő mondotta a felköszöntőket a tanárok névnapján s ő volt az Önképzőkör elnöke.

Hogy milyen rettenetes küzdelmes volt az a választási harc! Két héten át akkor még az elsős fíák is élre-vérre tudtak volna menni érette, pedig ők csak ünnepségeken láthatnak valamit az Önképzőkörből, azt is csak messziről. Seregeknek Ura, mi lett volna, ha nem Ambrus Zoltán lett volna megválasztva elnöknek! Elgondolni is borzasztó!

De hát persze, ő lett megválasztva. És így természetesen ő tartotta a március tizenötödiki ünnepi beszédet.

Ó, hogy állt ki a dobogóra, sötét üstökét egyetlen lendülettel fölvetve haragosra ráncolt homlokáról! A lélekzet megállt és minden vér a szívbe gyűlt, amikor mennydörögve kezdte:

- A miénk ez a nap, századok vén bűnétől megváltó, jövőnk kapuit messzi kitáró magyar ifjúság!

(Istenem, be szép! - suttogták a közönség tömött soraiban és már könnyes volt egynéhány szem.)

Hát még ahogy folytatta, rettenthetetlenül a hallhatatlan negyvennyolcas napok ismertetésével; Petőfi, Vasvári, ó!... mint fölkelő piros napok, elkáprázó szemünkbe ragyogott tündöklő alakjuk.

És aztán jött Bécs. Az ádáz irígység, ki meggátolja nemzetünk gyönyörű, szabad és boldog kifejlődését. Végül pedig a szónok fogadalmat tett, amelynek minden szava viharosan visszadöngött szívünkben: hogy elég volt már a szóból, az ifjúság nem vár többé, most már jönnek a tettek! Az ifjúság, legközelebbről, újra kezébe ragadja a nemzet sorsának vezetését s bármi áron, igen, ha kell, véres áldozatokkal is, megindul a nemzet felszabadításának dicsőséges útján, azon az úton, amelyet Bocskay, a Bethlenek és Rákócziak kardja mutatott meg nekünk!

Úgy végezte, kinyújtott karjával Bécs felé mutatva az utat!

Egy pillanatig kijelentéses csönd, mialatt lázas hidegborzongás futott végig a hátunkon. Aztán kitört a tomboló lelkesedés, taps és orkánszerű üvöltő éljen! Még az igazgató úr is, aki pedig megfontolt ember a bécsi zsarnokság kérdésében, keményen, tüntetőleg megszorította a kezét. Valaki hátul azt mondta, hogy, na, ebből egykettőre képviselő lesz. Mi pedig a tornacsarnokból kijövet a vállunkra kaptuk, úgy vittük be diadalmenetben a cétusunkba és egész nap folyt a lázas ünneplés.

Aznap este lázas hírek indultak meg a cétusokon végig. Hogy Ambrus Zoltán meg fog indulni az ifjúság élén. Hiszen ezt már régen is meg kellett volna tenni valakinek. Csak meg kell indulni, a siker nem maradhat el. Enyed négyszáz diákkal csatlakozik, aztán Torda, Kolozsvár, hogy a közbeesőkről ne is szóljunk. Akkor aztán északnak vágunk, a Felvidék kulcsos városai bizonyosan készen várnak. Aztán tovább a régi, kijárt úton: Kassa, a szepesi városok, Pozsony, - és aztán, hajh!...

Mikor lesz? Mielőbb. Ambrus úr nem olyan férfi, aki vár. Egy szavára tűzbe megyünk valamennyien. Talán most husvétkor. A husvét vakáció két hét, azalatt végbemehet az egész. Minden este erről beszéltünk, összefűjva a nagy publika-asztal végiben, mihelyt az apparitor kitette a lábát. A fellegvárban pedig izgatott, halk beszélgetések folytak, még az Akropolisz fellegvára körül se lehettek a fellegek ilyen sűrűek és fényesek.

Pár nap és beköszöntött a husvét vakáció. Az értesítő-kiosztással.

És ekkor következett be lelkünknek hallatlan, dermesztő jégverése, mint már annyiszor a magyar történelemben:

Ambrus Zoltán fizikából és mathézisből elégtelent kapott.

Mi mindig sejtettük, hogy a fizika meg a mathézi tanára a bécsi irányzattal szemben a megalkuvás szellemét képviseli, de ezt mégse hittük volna. Persze, a megalkuvók minden vihartól félnek. Alighanem ezért kellett hát megbuknia, pláne kettőből is, Ambrus Zoltánnak, az ifjúság törhetetlen vezérének, aki mellékesen megjegyezve, fizikából és mathézisből mindig kitűnően volt elkészülve és alighanem tudott is annyit, mint a fizikának és mathézisnek némely professzora.

De hát hogyan engedték vajjon a dolgot a többi professzorok? Ki tudja, ki tudja... Hát persze, ők is túlságosan óvatoskodók néha...

Pedig ki tudja, mennyi minden másképpen történt volna, ha akkor Ambrus Zoltán fölemelheti a függetlenségi eszme zászlaját!...

Leszámolás

Kezünkbe kaptuk a bizonyítványt s a virágtól és zászlódísztól roskadó tornateremben a szülők ünnepelőruhás serege lélekzetét visszafojtva hallgatta az igazgató úr hatalmas búcsúbeszédét, amelyben gyönyörű erényekre buzdított minket, főleg pedig az összetartásra, amely a birodalmak föntartója.

Mi azonban nem bírtunk odafigyelni, megvoltak nekünk a magunk roppant izgalmai, égett a fülünk és a bizonyítványt tapogattuk a zsebünkben minden pillanatban, némelyek boldog mámorban, mások sötét kétségbeeséssel meredve maguk elé.

Közben megkezdődött a jutalmak szétosztása is és a mamák egyik elragadtatásból a másikba estek, amint az eminensek peckesen vagy félszegen eléjárulva átvették a jutalmakat, díszkötetes könyveket, aranyakat, bankókat borítékban, végül a torna-érmeket. Persze most is minden könyvjutalmat és privát-studiumok prémiumát Tankó aratta le, végül már az elszörnyedések morajai zúgtak végig a termen, amint Tankó újra meg újra kivonult új zsákmánnyal meg-
rakodni.

- Hogy bírja ez haza Borberekig? Bivalyszekeret kell elébe küldetni.

- Hát a mi fiúknak meg mi maradt? - suttopta Ambrusné-mama az urának.

- Meglátjátok, még a kürtölés és dobolás három-három pengőjét is ő viszi el, meg a szépírást, a másodistákét.

Tankó már szinte restelkedett, sápadt volt és szédülni látszott.

- Na igen, filozófia, görög, latin és minden, amihez csak fej kell, az lehet, de lássuk a súlyemelést, oda nem elég ám a fej! - suttopta félhangosan Dávid s odatartotta a bicepseit a barátai elé, akik különben minden nap megtapogatták már a bicepseit. - ...Majd meglátjuk, mire viszi az életben az illető.

Dávidnak, az egész kollégium tudta, legalább nyolc párbaja váraozik, hogy egy év múlva, ha leteszi az érettségét, megvívja őket, valamennyit nehéz lovassági kardra, bandázs nélkül, végkimerülésig. Hacsak úgy nem jár, mint tavaly a szerencsétlen Megyaszai, aki ötödikes kora óta vagy húsz párbajt szedett össze, s aztán mikor érettségi után mindet meg lehetett volna vívnia: valami szerencsétlen beborozás következtében minden ellenfelével kibékült, éjféltajt már összecsókolóztak, sőt hajnaltájt már eszeveszett nagylelkűségében ő maga vezette el mind a húsz ellenfelét éjjelizenét adni a Lészai Margiték ablaka alá, holott ez a lány volt az oka legalább tizenkét párbajának.

Leszámolásai különben voltak majd mindenkinek a dimisszió utáni időre jégretéve. Nemcsak a szülőknek a fiaikkal szemben. Mikor a záróünnepélyről szétoszolva megkezdődött a nagy pakolózás s az egész kúria tele volt a szalmazsákok kiszórt szalmájával, itt-ott szepegő apróbbakat lehetett látni, akik tudták, hogy nem marad el egy-egy húsvétról, vagy még előbb-ről eltett leszámolásuk valamelyik sértett nagyhatalmasságú osztálytársuk részéről. Még jó, ha némelyikért eljött az apjuk, vagy voltak még hatalmasabb szövetségeseik, vagy többen összeállva, megbízható véd- és dacsövetséghez tartoztak.

Nekem is volt egy súlyos természetű ügyem Marossal, a hatodikossal. Ő kezdte volt még karácsony előtt, mikor beadott egy igazolatlan színházi kimaradásomért, amire én viszonzásul nem ébresztettem föl, mikor reggel az apparitor jött lustrálni, pedig már messziről hallottam volt a nehéz háromoldalú botja döngését a cétusok ajtain, - Marossit ágyban kapták. Ettől kezdve egyik villongás a másikat érte egész éven át. Végül gúnyverseket is írtunk egymás ellen, női nevekkkel egybeszöve. A diákmajálison pedig minden percben elkértük egymás orra

elől a táncosnőket, akkor már csak a primárusaink személyes örködése akadályozta meg, hogy a legborzalmasabb tragédiák nem következtek be kettőnk között.

De akkor már mindketten sötét, halálos biztonsággal tudtuk magunkról, hogy dimissziókor be fog következni a rettenetes leszámolás. Mind a ketten visszafojtott lélekzettel, összeszorított foggal vártuk.

Marossi átment, hetedikes lett, deák úr, már készült az ünnepi nagy pótusra, záróünnepélyről kijövet akkora szivart láttam a szájában, mint egy szekérrúd; finom botot pörgetett az ujjain és zománcos ezüst gyűrűt is viselt. Felém jött, végigmért és mind a ketten úgy néztünk össze, hogy tudtuk: ma ebéd után találkozunk!

Ebéd után még ő várt a porta előtt, pedig én akartam megvárni. Sebaj.

- Jó napot, Marossi úr. Nem volna kedve egy kis sétára a szőlőmalom felé?

- Éppen oda akartam hívni én is. Láthatja, gondoltam erre a találkozásra; nem hoztam magammal botot.

- Pedig jó lett volna, Marossi úr, ha úgy sincs más, amiben megbízhatna.

- Remélem, lesz ott valaki segítő-társa elbujtatva. Bár én a megfutamodókat nem szoktam üldözni, előre megnyugtatom.

- Kár a sok szó, Marossi úr. De ha itt útközben be akar térni egy kis szíverősítőre, én idekünn szívesen megvárom.

- Részemről nincs szükségem rá. Sőt kérnem kell, hogy én menjek előre, mert ott látom elémbe jönni Olteánt, azt hiszem, előzetesen egy kis leszámolót akar tartani velem s én ennek igen örvendek. Kérem addig nem mutatkozni, mi majd csak azután találkozunk.

Valamennyire hátramaradtam és láttam, hogy a hetedikes Olteán zsebre dugott kezekkel közeledik Marossi felé. A szőlőhegy felől kerülhetett elébe Olteán, verejtékes volt a homloka a sietéstől, de most lassú léptekkel, parázsló szemmel közeledett. Megállt előtte az úton, szétvetett lábakkal és úgy hallottam, hogy valamit mondott Marossinak.

Marossi csípőjére tette a balkezét. Válláig se ért fel Olteánnak, aki a legidősebb volt a hetedikesei között és úgy hírlott, hogy most el fogja hagyni a kollégiumunkat. A zsebében láthatólag valamit szorongatott.

A nagy fűzfák között közelebb mentem feléjük, de ők nem vettek észre engem. A szavukat nem hallhattam tisztán. Csak annyit értettem, hogy Olteán felelősségre vonja valamiért Marossit és Marossi szabadkozik. Mind közelebb léptek egymáshoz, Marossi minden bátorodása mellett, meg kell adni, sápadt volt. Olteánnak pedig mindinkább kivörösödött az arca.

- Hát a berbécs-szarvakat az ágyamba ki tette oda avval a névjeggyel, hogy: küldi az öregapád, mi?! - ordította Olteán most már egészen hangosan és balkezeivel összemarkolta a Marossi torkán a gallért és nyakkendőjét.

Most már a fák közül elősiettem és hangosan odaköszöntem Olteánnak:

- Jó napot, Olteán úr!

- Hát te mit keresel itt? - förmedett rám Olteán sötéten.

- Mert olyan hangosan tárgyalja itt a dolgait Olteán úr, nyilván nemcsak kettejükre tartozik. Hallom, a berbécs-szarvakat kérdi. Hát azt a tréfát ketten csináltuk. Hát ha kell, éppen itt vagyunk, felelni érette, mind a ketten.

Akkor már közöttük állottam. Kettőnkkel szemben Olteán már nem képviselt túlnyomó erőt. Lassan, tehetetlen keserűséggel kezdett elballagni.

- Megkeserültek ti még a hencegéseiteket, vagy egyszer, valamikor... - dörmögte, inkább magának, hátra se fordulva.

Marossival ketten maradtunk. Sokáig nem tudtuk, hogyan kezdjük a szót. Az volt az érzésünk, hogy a lovagias ügyünk letárgyalása most már nem időszerű, kár volna erőltetni.

- Külső háborúságok esetén a belső harcok felfüggesztetnek, tulajdonképpen ez volna a szokás, úgy gondolom... - mondotta csendesen Marossi, nem nézve rám, ahogy mentünk egymás mellett, hazafelé.

Este a primárusom, akinek elmondottam az esetet, elgondolkozott róla az alkonyodó cétusban, a becsomagolt ládáin ülve.

- Igaza van Marossinak, hallod-e, igaza van. Sőt úgy igaz, hogy mi, szegény magyarok, mindig külső háborúságban élünk, azért egymás közt nem is lenne szabad verekedni, csak éppen, ha virtuskodás végett.

Elhallgatott. Csend volt a cétusban, a messzi földszinten búcsúzkodó diákok nótája hallatszott. A hatalmas Ambrus Zoltánnak, úgy éreztem, elnyelt könnyektől fátyolos a hangja, mikor nagykesőre megszólalt, vállamra téve a kezét:

- Hej, öcskös, be kevesen vagyunk itt mi, magyarok és be kicsike nép vagyunk mi Erdélyországban... Ezt ha megtanulnák a mi országos nagyuraink!... Ha egyszer egy Olteán mindenünknek megmarkolná a torkát!...